

Ninniler Üzerine Çocuğun Din Dili ve Duygusunun Gelişimi Açısından Bir İnceleme

Muhammed Ali YAZIBAŞI | ORCID: [0000-0003-0369-1217](https://orcid.org/0000-0003-0369-1217) | ROR ID: <https://ror.org/05ryem72>

E-Posta: muhammedaliyazibasi@hotmail.com

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi, Ankara, Türkiye

Öz

Okul öncesi çağı, çocuk için önemli bir zaman aralığıdır. Altın çağ olarak ifade edilen söz konusu dönemde çocuğun gelişimsel özellikleri dikkate alınarak bilişsel, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi önem arz etmektedir. Eğer bu dönemde giderilmesi gereken ihtiyaçlar giderilmez veya geciktirilse bu durum çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bireyin bu dönemde yaşadığı tecrübelerin sıklığı ve niteliği onun kimlik, kişilik ve benliğinin temelini oluşturmaktadır. Bu dönem kritik dönem olarak adlandırılmaktadır. Çocukluk döneminde kazanılması gereken bilgi ve davranışlar kazanılmazsa telafisi zor olabilir. Eğer yanlış öğrenilmiş ise düzeltilmesi güç olabilir. O halde öncelikle çocuğa kazandırılacak bilgilerin doğru ve çocuğun yaşına uygun olması önemlidir. Okul öncesi dönemi çocukları için çevre önemlidir. Onlar öğrenmelerini etrafını gözlemleyerek, gördüklerini ve duyduklarını tecrübe ederek gerçekleştirmektedir. Bu dönemde çocuğun yaşadığı çevrede, aile ortamında kullanılan kelimeler, kavramlar, deyimler ve anne-babanın davranışları onun zihin şemasını oluşturmaktadır. Çocukların erken yaşta dini kavramları duyması, telaffuz etmesi ve kullanması onların din duygusunun ve din dillerinin gelişimine katkı sağlayabilir. Söz konusu dönemde çocuklar bu kavramların ne anlama geldiğini anlayamayabilir. Belki bu kavramları yanlış da kullanabilir. Ancak söz konusu tecrübeler çocuğun yetişkinlik döneminde vereceği kararlarını etkileyebilir. Çocukluk dönemindeki yaşantının çeşitliliği ve niteliği onun sağlıklı bir kimlik, kişilik ve benlik oluşumu için çok değerlidir. Bu dönemde çocukların maddi, manevi ihtiyaçları gelişim seviyelerine uygun ve dengeli bir şekilde giderildiği zaman ilerleyen yaş döneminde kendisiyle ve çevresiyle barışık bir birey yetişmiş olacaktır. Çalışmanın problemini çocukların din dili ve dini duygularının

gelişiminde ninnilerin yeri ve önemi nedir? sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı ise çocukluk döneminde anneler tarafından söylenen ninnilerin çocukların dini duygu, din dili ve dil gelişimindeki yerini ve önemini var olan alanyazın üzerinden ortaya koymaktır. Çalışma özellikle çocukluk döneminde anneler tarafından söylenen ninnilerin çocukların din dili ve dini duygu gelişimine etkisi ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden belge tarama tekniği kullanılmıştır. Ninnilerin anne ile çocuk arasında sevgi, bağlanma, güvenme gibi duyguların gelişmesine de katkı sağladığı görülmüştür. Ninnilerin çocukların erken yaşta konuşmalarına ve kelimeleri doğru telaffuz etmelerine katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ninnilerin sadece çocukları uyutmak veya uykudan uyandırmak için değil aynı zamanda annelerin sevinç, mutluluk, hüznün ve kederlerini çocukları ile paylaşma aracı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ninnilerin çocukların din dili ve dini duygularının gelişimine katkı sağladığı çalışmanın tespitleri arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimler

Din eğitimi, Ninni, Din Duygusu, Din, Din Dili, Dil Gelişimi, Çocuk.

Atıf Bilgisi

Yazıbaşı, Muhammed Ali. "Ninniler Üzerine Çocuğun Din Dili ve Duygusunun Gelişimi Açısından Bir İnceleme". Dini Araştırmalar 67 (Aralık 2024), 217-244.

<https://doi.org/10.15745/da.1543720>

Geliş Tarihi	04.09.2024
Kabul Tarihi	26.10.2024
Yayın Tarihi	20.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı - İntihal.net
Etik Bildirim	dinarastirmalar98@gmail.com
Yapay Zeka Bildirimi	Bu çalışma hazırlanırken yapay zeka araçları kullanılmamıştır.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Exploring Lullabies: Their Impact on Children's Religious Language and Emotional Growth

Muhammed Ali YAZIBAŞI | ORCID: [0000-0003-0369-1217](https://orcid.org/0000-0003-0369-1217) | ROR ID: <https://ror.org/05ryemn72>

E-Posta: muhammedaliyazibasi@hotmail.com

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Divinity, Religious Education, Ankara, Türkiye

Abstract

Pre-school age is a crucial developmental period for children, often referred to as a "golden age." During this time, it is essential to address the cognitive, physical, and emotional needs of children, taking into account their developmental characteristics. Failure to meet these needs, or delays in doing so, can negatively impact a child's overall development. The frequency and quality of experiences during this period form the foundation of a child's identity, personality, and sense of self, often referred to as the "critical period." If children do not acquire the necessary knowledge and behaviors during this stage, compensating later can be challenging. Furthermore, if these concepts are learned incorrectly, correction may prove difficult. Thus, it is imperative that the information provided to children is accurate and developmentally appropriate.

The environment plays a significant role in the learning process of preschool-aged children. They learn by observing their surroundings and engaging with what they see and hear. The language, concepts, idioms, and behaviors used by parents in the family setting shape a child's mental schema. Early exposure to religious concepts can foster the development of a child's religious feelings and language, even if they may not fully comprehend these concepts at first or may use them incorrectly. Such experiences can have a lasting impact on the decisions children make in adulthood.

The diversity and quality of experiences during early childhood are invaluable for forming a healthy identity, personality, and self-concept. When children's material and spiritual needs are met in a balanced manner appropriate to their developmental levels, they

are likely to grow into individuals who are at peace with themselves and their surroundings in later life.

This study examines the significance of lullabies in the development of children's religious language and feelings. The aim of the research is to elucidate the role of lullabies sung by mothers during childhood in fostering children's religious emotions and language development. The research is limited to exploring how lullabies sung by mothers affect the development of children's religious language and feelings.

The study employs a document scanning technique, a qualitative research method. Findings indicate that lullabies contribute to the development of feelings such as love, attachment, and trust between mother and child. Additionally, it has been observed that lullabies can facilitate early speech development and correct pronunciation. Furthermore, lullabies serve not only to soothe children to sleep or wake them but also as a means for mothers to communicate their joy, sadness, and grief with their children. The study concludes that lullabies play a significant role in shaping children's religious language and feelings.

Keywords

Religious Education, Lullaby, Religious Emotion, Religion, Religious Language, Language Development, Child.

Citation

Yazılıbaşı, Muhammed Ali. "Exploring Lullabies: Their Impact on Children's Religious Language and Emotional Growth". *Religious Studies* 67 (December 2024), 217-244.

<https://doi.org/10.15745/da.1543720>

Date of Submission	04.09.2024
Date of Acceptance	26.10.2024
Date of Publication	20.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Plagiarism Checks	Yes - İntihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	diniarastirmalar98@gmail.com
Artificial Intelligence Statement:	Artificial intelligence tools were not used in the preparation of this study.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Bebeklik döneminden ergenliğin ilk yıllarına kadar yaşanan dönem bireyin kimlik, kişilik ve benlik oluşumunun temellerinin atıldığı bir zaman aralığıdır. Çocukların doğup büyüdüğü sosyal çevre onların doğuştan getirdiği inanç, güvenme, bağlanma gibi özelliklerinin ortaya çıkmasına ve sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla çocukların, içine doğduğu aile ortamı önem arz etmektedir. Çocukların gözlerini dünyaya açtığı aile ortamında hissettikleri sevgi, güvenme, bağlanma ve inanma gibi duygular onların kimlik, kişilik ve benlik gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Çocukların henüz anne karnındayken annelerinin beslenme alışkanlıklarından ve onların yaşadıkları duygusal tecrübelerden etkilendikleri bilinen gerçektir (Senemoğlu, 2018). Bunun için annenin gerek hamilelik sürecinde gerekse çocuk dünyaya geldikten sonra çocukla kurduğu iletişimin sıklığı ve kalitesi önem arz etmektedir. Çocuk acıktığı veya altını ıslattığı zaman annenin çocuğunun yanında olması bebekte güven ve huzur duygusunun gelişimine katkı sağlamaktadır (Can, 2003).

Temel ihtiyaçlarının giderilmesinde gecikme yaşayan, ebeveyn ile duygusal bağ kuramayan çocuklarda güvensizlik ve yalnızlık gibi duygular yaşanabilir (Senemoğlu, 2015). İlerleyen yaş döneminde söz konusu duyguların telafisi güç olabilir. Özellikle bebeklik döneminde duygusal bağın kurulması çok önemlidir. Gerek bebeklik gerekse çocukluk döneminde çocukların davranışlarına yön veren duygulardır. İletişime geçerken onların bu özelliklerini dikkate almak anne-babaların çocuklarla iletişimini kolaylaştıracaktır. Anne ve babalar bebeklerini kucaklarına alarak, öperek ve saçlarını okşayarak onlara duygularını aktarmaktadır (Karaca-Öngün, 2017).

Anne ve babaların bebek ve çocukları ile iletişim kurma yollarından biri de ninnilerdir. Ninniler çocukları duygusal yönden beslediği gibi onların bedensel gelişimine de katkı sunmaktadır. Yapılan bir araştırmada ninni dinleyen prematüre bebeklerde kilo kaybı

problemi yaşanmadığı, yeni doğan yoğun bakım ünitesinde kalış ve izolasyon süresi ile hastanede yatış süresinin azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca anne sesinin çocuklar üzerinde pozitif terapötik etkisinin olduğu da yapılan araştırma neticesinde ortaya konulmuştur (Baker - Mackinlay, 2006; Cevasco - Grant, 2005).

Yeni doğan bebeğin işitme duyusu gelişmiş olduğu için çocukluk döneminde ebeveynin ninni söylerken kullanmış olduğu ses tonu bebekleri etkilemektedir. Bebekler seslerin niteliklerine göre farklı tepkiler verebilmektedir. Düşük frekanslı, ritmik sesler bebekleri sakinleştirirken şiddeti ve frekansı yüksek olan sesler bebekleri rahatsız etmektedir. Bununla birlikte bebekler tanıdık ve yabancı olan sesleri ayırt edebilmektedir (Senemoğlu, 2018; Erden - Akman, 2000). Yapılan akademik çalışmalar bebeklerin annelerinin kokularına karşı hassas olduklarını, çocukların dünyaya geldiklerinin ilk haftasında annelerinin kokularını diğer kokulardan ayırt ettiği ortaya koymaktadır (Erden - Akman, 2000).

1. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın temelini ninni, din, dil gelişimi, din dili, değer eğitimi, çocuk gibi kavramlar oluşturmaktadır. Kavramlar olay, olgu, canlı ve cansız varlıkların doğru bir şekilde tasvir edilmesinde ve öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Çünkü kavramlar, kullanıldığı alana ve bağlama göre farklı anlamlar içermektedir. Söz konusu kavramların çalışma içerisindeki anlamlarının açıklanması, araştırmanın doğru bir şekilde anlaşılmasına imkân verecektir.

Araştırmada kullanılan kavramlardan biri olan “din” kelimesinden kastedilen İslam dinidir. Sözlükte ceza, hesap, tevhit, ibadet, şariat, takva ve ikrah gibi anlamlara gelen din kavramı (Karaman vd., 2006) terim olarak da akıl sahiplerini kendi arzuları ile bizzat hayırlara sevk eden, Allah tarafından konulmuş ve insanları O’na ulaştıran bir yol anlamına gelmektedir (Serinsu, 2009). Din kavramı, “Akıl sahibi şuurlu insanları kendi irade ve arzuları

ile bizatihi hayır olan şeylere sevk eden bir vaz'ı ilahidir; peygamberlerin vahy-ü ilhama müstenid tebliğatıdır; gaye-i kemale ermek için tutulacak en doğru yoldur (Akseki, 2018, 72).”, “Din, akıl sahiplerini kendi hür seçimleriyle bizzat hayırlara ve güzel işlere yönelten ilahi bir kanundur (Yazır, 2021, 234).”, “Din, insan ve Allah arasında bir bağıdır (Baloğlu, 2022, 15)”, “Din, insanın kayıtsız şartsız var olan Mutlak Varlığa yönelişi ve O'nun tarafından kuşatılışıdır (Bilgin, 1988, 7).” gibi farklı anlamlara gelmektedir.

Çocukluk dönemi kavramı bireyin gözünü dünyaya açtığı andan ergenlik dönemine kadar geçen zaman aralığı için kullanılmaktadır. Bilimsel çalışmalarda çocukluk dönemi okul öncesi dönem ve okul çağı şeklinde tasnif edilmektedir (Yavuzer, 1993).

Son dönemde üzerinde çokça yazılan ve konuşulan konulardan biri de değer kavramıdır. Değer kavramının “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey”(TDK, 2005, 483); “insanın insanla, insanın nesnelere ve insanın bir bütün olarak toplumla ilişkilerine yön veren kuralların özünü oluştururlar” (Ulusoy - Arslan, 2014, 2) ve “Bireyin ve toplumun yaşama kalitesini ve motivasyonunu arttıran, bireyin ve toplumun mutluluğunu temel alan kurallar sistematiği, toplumun üzerinde hemfikir olduğu ve uzun bir süreçte oluşan standartlar bütünüdür” (Aktepe, 2014, 18) şeklinde farklı tanımları vardır. Değer kelimesinin sıklıkla anıldığı alanlardan birisi de eğitim alanıdır. Değer ve eğitim kavramlarının birleştiği konu insan davranışıdır. Dolayısıyla bir davranış değişikliği süreci olarak nitelendirilen eğitim kavramı ile davranışları yönlendiren standartlar olarak nitelendirilen değer kavramı ile birlikte düşünüldüğünde değer eğitimi kavramını meydana getirmektedir. Bu doğrultuda değer eğitimini, bireyin davranışlarını yönlendiren standartlarda, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlamak mümkündür (Algur, 2017).

Dini anlama, bireyin kelime ve kavramları doğru anlaması ile ilişkilidir. Dil becerisini din eğitimi bakımından geliştirmeye, öğretimin her kademesinde ihtiyaç vardır (Bilgin, 1988).

Çünkü din eğitiminde dil ve din kavramlarını birbirinden ayırmak mümkün değildir. Genel eğitimin temel amaçlarından birisi de kuşaklararası kültür aktarımını sağlamaktır. Dolayısıyla dini kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, genelde iyi bir eğitimle özelde ise din eğitimiyle sağlanır. Sağlıklı bir din eğitimi ise iyi bir din dili ile mümkün olur (Tatar, 2015).

Din dili, bireyin ibadet esnasında yaptığı duaları, tövbeleri, temennileri ve günlük hayatta kullandığı hamd, şükür, maşallah, inşallah gibi ifadeleri, kutsal metinlerdeki kayıtları, kıssaları, dini davranış ve ahlak kurallarını dile getiren ifadeleri içermektedir (Koç, 1998). Din eğitimi alanında yapılan bazı çalışmalarda din dili kavramı yerine dini dil kavramı kullanılmaktadır. Dini dil öncelikle toplumun kendisine kattıklarıyla ve sonra da kendisini toplum üzerindeki etkisiyle yaşayan bir dil olarak ifade edilmektedir (Yıldırım, 2016).

2. Ninninin Tanımı ve Tarihçesi

Ninniler, bebeklerin uyumasına yardımcı olmak, bebeği susturmak, avutmak, uyandırmak için anne veya onun yerinde olan kimse tarafından ezgiyle söylenen bir çeşit türkülerdir (Şen, 2010). Ninnilerin tek bir kalıp ve biçimi olmadığı için annelerin çocukları için söylediği tek kıtalık nağmeler (Şapolyo, 1938); dört mısra yahut birinci, ikinci ve dördüncü mısraları aralarında kafiyeli olan, bir veya iki bendi bulunan en çok anneler ve bazen de babalar tarafından vücuda getirilen Halk Edebiyatı özelliğine sahip manzumeler olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 1944).

Ninni kavramının izlerini 11. yüzyıldan itibaren Türk kültüründe bulmak mümkündür. Ninni sözcüğü ilk Türk dili sözlüğü olma özelliği taşıyan Divanü Lûgat'it-Türk adlı eserde yer almaktadır. Söz konusu eserde ninni kelimesi *balu balu* şeklinde ifade edilmektedir. Lûgat'ta ninni kavramı "Ninni, kadınlar beşikte çocuğu uyutmak için böyle söylerler" olarak tanımlanmaktadır (DLT, 1999, 232). Ninni kavramına 17. yüzyılda yaşamış Karacaoğlan'ın aşağıdaki dörtlüğünde de rastlamak mümkündür.

“Mestânedir Karac’oğlan mestâne

Güzel olan gül gönderir dostuna

Yatır beni kız dizinin üstüne

Nen eyle de kaşın gözün süzerek” (Sakaoğlu, 2004, 473).

Günümüz Türkçesinde ninni olarak ifade edilen kavram Âzerî, Kazak, Yeni Uygur (Doğu Türkistan) ve Çağatay Türkçesi’nde, Çavuşça’da, Irak Türkmenlerinde, Farsça’da, Arapça’da farklı şekillerde geçmektedir. Ninni kavramının Batı kültüründeki kullanımına bakıldığında Almanca’da *wiegenlied*, Fransızca’da *berceuse*, İngilizce’de *lullaby*, İtalyanca’da *ninna*, *ninne*, *nenia*, Lâtincede’de *lenes nenice*, *noenia*, Grekçe’de *nqnnqrismata*, *nani* şeklinde kullanıldığı görülmektedir (Çelebioğlu, 1987).

3. Ninnilerin İşlevleri

Geçmişten günümüze kadar gerek kültürümüzde gerekse diğer kültürlerde varlığını sürdüren, anonim halk şiir türlerinden biri olan ninnilerin işlevleri sadece bebekleri susturma, avutma, uyutma, uyandırmakla sınırlı değildir. Ninnilerin çocuklara katkısını maddi ve manevi olmak üzere iki başlık altında toplamak mümkündür. Ninniler sayesinde çocuklar ilerleyen yaş dönemlerinde kullanacakları kavramların, renklerin, sayı sistemlerinin, harflerin doğru bir şekilde telaffuzlarının ve konuşma becerisinin alt yapısını oluşturmaktadır (Gelişli-Yazıcı, 2016).

Ninnilerin manevi boyuttaki katkısı ise anne ile bebek arasında duygusal bağın oluşumunu sağlamasıdır. Ninniler annenin yavrusuna olan sevgisini dile getirebilmesi ve onunla duygusal bağ kurabilmesi için önemli bir iletişim kanalıdır. Çocuklar dünyaya geldikten kısa bir süre sonra etrafındaki sesleri dinlemekte, tanıdığı sesleri yabancı seslerden ayırt edebilmektedir (Aydın, 2003; Senemoğlu, 2015).

Ninnilerin çocuklara kazandırdığı diğer bir boyut da millî, dini, manevi, sosyal değerlerin aktarılmasıdır (Uğurlu, 2014). Ninnilerin çocuklara katkı sunduğu önemli manevi

boyuttan birisi de din dili ve dini duygunun gelişimidir. Ninniler içerisinde yer alan dua cümleleri, Allah, peygamber, cennet, melek gibi kavramlar çocukların ilerleyen dönemlerde söz konusu kavramları doğru bir şekilde telaffuz etmelerine ve anlamalarını öğrenmelerine katkı sağlayacaktır. Ninnilerin çocukların gelişimine katkı sağladığı alanları anne ile çocuk arasında sevgi, güven ve bağlanma duygusunun gelişmesi, dil gelişimi, din dilinin gelişimi, din duygusunun gelişimi şeklinde sıralamak mümkündür (Çetin, 2020).

3.1. Anne ile Çocuk Arasındaki İletişim: Çocuklar anne rahminde iken çevreden gelen ses ve müziğe tepki vermektedir. Bebeklerin anne karnındayken sürekli dinledikleri ninni veya ezgiyi doğum sırasında duyduklarında bunları anımsadıkları tespit edilmiştir (Yener, 2011). Bebekler dünyaya geldikleri andan itibaren çevrelerini tanımak için ilk önce işitme ve dokunma duygusunu daha sonra da görme duygusunu kullanmaktadır. Çocukların ilk algısı kulak yoluyla olduğu için (Senemoğlu, 2015) anne ile bebek arasındaki iletişim sürecinde ninnilerin önemli bir yeri vardır. Annelerin bebeklerini sallayarak onlara ninni söylemesi bebeklerin bedensel, duygusal ve manevi bakımdan gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Dönmez vd., 2000; Koçar, 1991).

Çocukta temel güven ve bağlanma duygusunun gelişmesi anne ile bebek arasındaki ilişki türüne ve yoğunluğuna bağlıdır. Bebek ile anne arasındaki en sağlıklı iletişimi annenin çocuğunu emzirirken ya da ona ninni söylerken bebeği ile göz teması kurmaya özen gösterdiği zaman ortak yaşamın en uygun şekilde yaşandığı tespit edilmiştir. Çocukların gözlerini dünyaya açtığı ilk saatlerde çevresinden duyduğu sesin yönüne doğru başını çevirebildiği ve annenin sesiyle uyum içinde vücudunu oynatabildiği gözlenmiştir (Mahler vd., 2015).

Bebeklerin gözlerini dünyaya açtıkları andan itibaren sevgi ve merak duyma gibi duyguları yoğun bir şekilde hissetmektedir (Başaran, 1996). Söz konusu duygular çocukluk döneminde davranışlara yön verme konusunda başat rol oynamaktadır. Çocuklar kendilerine ilgi gösteren, merhametle davranan ve ihtiyaçlarını gideren kişilere daha çok meyillidir.

Gelişimin özelliği gereği olaylar arasında sebep sonuç ilişkisi kuramadıkları için duygularıyla hareket etmektedir. Ninniler gerek içerik olarak gerekse annelerin veya babaların şefkat, merhamet, yumuşak ve doğal sesleriyle sevgilerini çocuklarına geçirmede önemli bir görev üstlenmektedir (Çetin, 2020).

Bireyin doğuştan getirdiği duygulardan birisi de güven duygusudur. Bebek gözlerini dünyaya açtığı andan itibaren maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda kendini güvende hissetmek ister. Bebeklerin yaşamının ilk yıllarında temel gereksinimleri düzenli bir şekilde karşılanmadığı zaman insanlara karşı güven problemi yaşayabilir. Çocuk, yaşamının ilk yılı içerisinde insanlara güvenmemeyi öğrenirse bu dönemde öğrenilmiş güvensizlik duygusu ilerleyen yaşlarda bütün insanlara genellenebilir (Can, 2003). Ninniler, çocuklar ebeveynin kucağında veya ayaklarında sallanırken söylendiği için bebekle fiziki temas gerçekleşmektedir. Ninni söylerken ebeveynin sıcaklığını hisseden çocuklar hem beden hem de ruhen kendisini güvende hissetmektedir (Efe, 2005).

Anneler ninniler aracılığı ile bir taraftan çocuğunu rahatlatıp, onun uykuya dalmasını sağlarken diğer taraftan da ninniler vasıtasıyla çocuğu ile bir sırdaş gibi dertleşir, ona iyi dileklerde bulunur.

“Ninni dedim ben sana,

Uyu yavrum sen bana,

Allah sabırlar versin

Hem sana hem de bana” (Şirin, 1990, 21).

Yukarıdaki ninni çocukları uyutmak için kullanılan ninnilerden biridir. Ninnide geçen “Allah sabırlar versin, Hem sana hem de bana” sözlerden annenin çok yorulduğu, bazı sıkıntıları yaşadığı anlaşılmaktadır. Anne beden hem ve ruhen yaşamış olduğu sıkıntılarını ninni aracılığı ile dile getirmektedir.

3.2. Ninnilerin Dil Gelişimine Katkısı: İnsan sosyal bir varlıktır. Bu özelliğinden dolayı bireyin toplumdan uzak, tek başına bir yaşam sürdürmesi oldukça zordur. Toplumda bireyler arası iletişimi sağlayan temel unsur dildir. Dil gelişiminde çocukların içine doğduğu sosyal çevre, anne ve babanın eğitim seviyesi, ailenin ekonomik durumu ve kardeş sayısı gibi değişkenler etkilidir.

Bebekler dünyaya gözlerini açtıkları andan itibaren etrafındaki sesleri duymakta ve annesinin sesini diğer seslerden ayırt edebilmektedir. Çocukların taklit becerisi baskın olduğu için ebeveynin söylediği söz, şarkı, ilahi ve ninnileri tekrar ederler. Bu durum çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerine olumlu katkılar (Küçükkaragöz, 2003).

Davranışçı yaklaşıma göre eğer bir ses çocuğu amacına ulaştırırsa çocuğun o sesi hatırlaması ve tekrar etmesi daha kolay olmaktadır. Bu durum çocuğun dil gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır. Psikolinguistik kuramcılarına göre ise dil gelişimi biyolojik ve psikolojik temellere dayanmaktadır. Sosyal öğrenme kuramcıları dil kazanımının hem sosyalleşme süreci içerisinde hem de gözlem ve taklit yoluyla elde edilebileceğini ifade etmektedir (Küçükkaragöz, 2003).

Düşünce ve dil gelişimi birbirini tamamlayan, birbirinden soyutlanması mümkün olmayan, birbirine paralel olarak gelişen ve doğuştan var olan olgulardır. Algılama, sonuç çıkarma, karşılaştırma, genelleme, sınıflama, soyutlama, problem çözme gibi zihinsel yeteneklerle dil gelişimi arasında önemli bir korelasyon vardır (Kabadayı, 2009).

Okul öncesi dönem birey için kritik bir zaman aralığıdır. Çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda öğrenmesi gerekenleri okul öncesi dönemde öğrenmesi ve davranış haline getirmesi gerekmektedir. Okul öncesi dönem eğitiminde üzerinde durulması gereken hususlardan biri de dil gelişimidir. Bu dönemde çocuğun aile, arkadaş ortamı, sosyal medya ve sosyal çevresinde duyduğu kavramlar onun kelime hazinesi geliştirir. Kelime

hazinesindeki kavramlar onun kimlik ve kişiliğini etkiler. Dolayısıyla bu kritik dönem dil gelişimi bakımından verimli bir şekilde değerlendirilmediğinde birey ilerleyen yaş dönemlerinde problem yaşayabilir (Aydın, 2003).

Çocukluk döneminin başlarında çocuklarla iletişim, sarılarak, okşayarak veya onlara şarkı ve ninniler söyleyerek sağlanmaktadır. Sevgi ve merhametle söylenen ninniler dil öğretiminin önemli basamağını oluşturmaktadır. Ninnilerin, çocukların heceleri ve sözcükleri öğrenmelerine katkı sağlamaktadır. Ninnilerle büyüyen çocukların daha erken yaşlarda konuşmaya başladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan araştırmalarda ninnilerin dilsel bellek gücünü arttırdığı, annenin söylediği ninninin sevgi ve ait olma duygusunu hissettirdiği ve sesleri ayırt etmeyi öğrendiği de ortaya konulmuştur (Güneş, 2010; Kabadayı, 2009). Çocukların dil gelişimine katkı sağlaması açısından aşağıdaki ninni örnek olarak verilmektedir.

“Bebeğin beşiği **şamdan**

Yuvarlandı düştü **damdan**

Babası gelir **diyardan**

Ninni bebek, ninni yavrum” (Özmert, 2012, 24).

“Bahçelerden su **gelir**

Tekkelerden hu **gelir**

Yavrum yattı beşiğe

Şimdi uykusu **gelir**” (Artun 1989, 11).

“Hu hu Allah bir **Allah**

Sen uykular ve **Allah**

Oğlum büyüün inş**allah**

Herkes desin Maşallah

E..... e.....” (Artun, 1989, 5).

“Annem için, Allah’ım!

Babam için, Allah’ım!

Senin bana verdiğin

Her şey için, Allah’ım!

Şu güzel çiçek için,

Uçan kelebek için,

Yediğim ekmeğin için

Sana şükür, Allah’ım!” (Kandemir, 2006, 9).

Ninnilerde dil uyumunu sağlamak için çeşitli söz sanatları, kafiye, ölçü ve uyak gibi dil sanatlarından yararlanılmaktadır. Yukarıdaki ninnilerde de mısralar *...dan, ...dan; ...gelir, gelir; ...Allah,...Allah, Allah’ım.....Allah’ım* hecesiyle bitmiş ve ninnilerde söz konusu dil sanatlarından yararlanılmıştır. Yukarıdaki ninniler bir taraftan çocukların dil gelişimine katkıda sunarken diğer taraftan da bireyin sahip olduğu her şeyi verenin Allah olduğu bilinci oluşturulabilir.

3.3. Ninnilerin Din Dilinin Gelişimine Katkısı: Din, insanın varlık sahnesine çıktığı ilk andan itibaren var olan ve üzerinde en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. İnanma duygusunun fitri olup olmaması ile ilgili olarak iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi dini fitri yetenek olarak değerlendirmektedir. Bu görüşe göre birey Yüce bir varlığa inanma ve sığınma yetisi ve ihtiyacıyla dünyaya gelmiştir (Yavuz, 1983, 39; Vergote, 1978). İnanma duygusunun fitri olup olmadığı ile ilgili görüş bildiren ikinci grup ise dinin bir yanılsama (Freud, 1997) totem ve tabu (Freud, 1996) olduğunu, insanın ikelliğinden, acizliğinden ve zayıflığından kaynaklanan bir yöneliş (Freud, 1993) olarak tezahür ettiğini

savunmaktadır.

Çocuklar henüz anne karnındayken dışardan gelen seslere karşı tepki verebilmektedir. Dünyaya geldikten sonra da ilk dört ay içerisinde insan sesine özellikle de annelerinin sesine daha duyarlı ve onların sesini kolayca ayırt edebilmektedir (Köylü - Oruç, 2017). Çocuğun dil gelişiminde çocuğun içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin etkisinin bulunduğunu savunan sosyal öğrenme kuramı da dikkate alındığında çocuğun dil gelişimi sürecinde anne veya çocuğun bakımıyla ilgilenen kimse kilit noktayı oluşturmaktadır.

Annenin şefkat dolu ve güzel sesiyle okuduğu Allah, peygamber, cennet, melek, yardımlaşma, paylaşma gibi dini motifli ninniler bir taraftan çocuğun kutsallık hissiyatını geliştirmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar kutsallık hissiyatının çocukların kutsallık atmosferinin ve inanç psikolojilerinin alt yapısını oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Holm, 2004). Annelerin söylemiş olduğu dini motifli ninniler çocukların dini kavramlara aşinalığını artırmaktadır.

“Lâ ilâhe illâllah

Maşallah, kızım büyür inşallah

Gelin de olur inşallah

Hak yolunda durur inşallah

Uyur da büyür inşallah” (Demir, 2008, 233).

“Ninni ile uyuturum

Allah diye büyütürüm

Tevhid ile yürütürüm

Uyusun da büyüün ninni” (Kaya 1999, 354).

Yukarıdaki ninnilerde yer alan “Allah”, “lâ ilâhe illâllah”, “inşallah”, “maşallah” gibi kavramlar toplumda yaygın olarak kullanılan dini kavramlardır. Çocukluk döneminde

ninnilerde geçen kavramları duyan bireyler sosyal çevresinde ve akademik hayatında bu kavramlarla karşılaştığı zaman problem yaşamayacaktır (Demir-Türkan, 2022). Böylelikle ninniler bireyin hem içinde yaşamış olduğu topluma uyum sağlamasına hem de akademik başarısına katkı sağlayacaktır.

Geniş aile yapısının yaygın olduğu tarım toplumunda anne ve babalar geçimlerini sağlamak için tarlaya çalışmaya gittiklerinde babaanneler torunlarıyla ilgilenmektedir. Çocukla ilgilenen babaanneler torununu kucağına alır ona ‘Rabbin kim?, Kimin ümmetisin?, Dinin Nedir?, Amelde ve İtikatta Mezhep İmamın Kimdir?’ gibi sorular sormaktadır (Tatar, 2013). Bir dönem İç Anadolu’da yaygın bir şekilde uygulanmakta olan bu yolla çocuğun dini kavramlarla erken yaşta tanışmasının sağlandığı söylenebilir. Çocukların erken yaşta duydukları bu kavramlar ilerleyen yaş döneminde onun din eğitimi konusunda hayatını kolaylaştıracaktır. Çünkü Piaget’e göre çocuklar sosyal çevresinde gördüğü, duyduğu, hissettiği olgu ve olaylar sayesinde zihnin şemaları oluşturmaktadır. Çocuk yeni bir nesne ya da olayla karşılaştığı zaman onu bir önceki şemayı dikkate alarak anlamaya çalışmaktadır. Çocuk yeni durumu daha önceki şema içinde özümlemeye çalışmaktadır (Erden - Akman, 2000). Dolayısıyla çocuklar ilerleyen yaş dönemlerinde gündelik hayatta, hikâyede, romanda, ders kitaplarında veya kutsal metinlerde karşılaştıkları kavramlarla özümseme yaşayacaktır. Ayrıca çocuklar gündelik hayatları ile kutsal metinlerdeki kavramları anlayabilecek ve onlar arasında ilişki kurmada zorluk yaşamayacaktır (Köylü - Oruç, 2017).

Okul öncesi dönem çocukların zihinsel ve duygusal dünyalarının yeni şekillendiği bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun yaşadığı tecrübeler onun hayata bakış açısına, zorluklarla başa çıkabilme yeteneğine katkı sağlamaktadır. Bireyin okul öncesi dönemde yaşadığı tecrübeler ve öğrendiği kavramlar yetişkinlik döneminde ona rehberlik etmektedir. Söz konusu dönemde öğrendiği din ile ilgili olgu, olay, kavramlar onun Allah tasavvurunu, din anlayışını etkilemektedir. Dolayısıyla çocukluk evresinde din dilinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü din dili, yaşayan imanın dili, müminlerin anlayışlarını yönlendiren ve

hayatlarına yön veren temel bakış açısı ve tutumları dile getiren bir dildir. Bu bakımdan Koç din dilini “Empirik dünyaya işaret eden veya tanımlar arasında ilgi kuran analitik bir dil değil, bizim nihai mukadderatımıza ilişkin kanaatlerimizin dile getirildiği bir dildir.” şeklinde tanımlamaktadır (Koç, 2018).

3.4. Ninnilerin Din Duygusunun Gelişimine Katkısı: Duygular karmaşık ruhi olaylar olduğu (Mehmedoğlu, 2009), gelişimleri sürekli değiştiği ve farklı olduğu için duyguların herkes tarafından kabul edilen bir tanımı bulunmamaktadır (Yavuz, 1983; Ashforth - Humphrey, 1995; Frijda, 1988). Duygu kavramı, “Mutluluk, umutsuzluk ve hüznün gibi genelde hem fizyolojik hem de bilişsel tabanları olan ve davranışı etkileyen faktörler.”, “Ruhta tecrübe edilen şeylerin ve onların en önemli beslenme yerlerinin ana kaynağı”, “Duygular, şuurun etkisi olmadan iç ve dış olaylara bir tepki olarak beliren ve ekseriya dil ile anlatılması güç olan hoş ya da nahoş ruhsal olgulardır.”, “nefsin idrak etme gücü” (Çelebi, 2007, 58) ve “Fizyolojik temel ve belirtileri çoğu kez bilinmeyen ve şiddetli olmayan duygusal durumlar...” olarak tanımlamaktadır (Akt. Yavuz, 1992, 29-30).

Çocukluk döneminde duygular oldukça kendini baskın bir şekilde göstermektedir. Bu dönemdeki çocuklar bilinçli düşünme ve hareket etmekten daha çok duyguları, sezgileri ile hareket etmektedir. Dolayısıyla çocukların davranışlarına duyguları yön vermekte, tutum ve davranışlara önderlik yapmaktadır. Çocuklardaki duygu yeteneğinin fitri mi yoksa sonradan mı öğrenildiği kesin olmamakla birlikte duyguların çocuklarda erkenden belirdiği ve kuvvetli olduğu, zamanla kişilik gelişiminde önemli rol oynadığı bilinmektedir (Selçuk, 2014). Çünkü bireyin davranışlarına kaynaklık eden korku, sevgi, bağlılık, güvenme, hayranlık, sığınma, ümit, şükür, teslimiyet, kaçınma, sonsuzluğu arama, yüceltme, bağlanma, ilahi güce yönelme gibi duygular dini duygunun kaynağı olarak görülmektedir (Özbaydar, 1970; Yavuz, 1983; Oruç, 2010).

Din duygusunun bireyde fitri olduğu ile ilgili gerek Batı dünyasında gerekse İslam dünyasında çalışmalar yapılmaktadır. Batı dünyasında yapılan bilimsel çalışmalar her insanın

dini istidat ve kabiliyetle dünyaya geldiğini; dinin, çocuğun ruhuna seslendiğini ve bunun onun ruhsal yapısına uygun olduğunu ortaya koymaktadır (Winzen, 1933; Remplein, 1966; Schleiermacher, 1969).

Din duygusunun bireyde fitri olduğu, Kur'an-ı Kerim'de "Yüzünü doğru bir din olan İslam'a, insanların fitratına uygun olan dine çevir..." (En'am 6/75-79; Rum 30/30) şeklinde geçmektedir. Hz. Muhammed (sav) fitrat konusu bir hadisinde "Her doğan fitrat üzere doğar..." (Buhari, Cenaiz 80, 92, 93; Müslim, Kader 22,23; İbn Hanbel, II/232, 275, 393) şeklinde ifade etmiştir. Kur'an-ı Kerim ve Hadislerde ifade edilen "fitrat" kavramı, Yazır tarafından "Hakkı, gerçeği kabul ve idrak etme yeteneği" şeklinde yorumlanmaktadır (Yazır, 1960, 3823-3824). İslam eğitimcileri de söz konusu ayet ve hadislerde geçen fitrat sözcüğüne yüklenen anlamdan yola çıkarak inanma duygusunun fitri olduğunu iddia etmişlerdir.

Ninniler ezgiyle söylendiği için çocuklarda duygusal anlamları çağrıştırmaktadır. Ninnilerin içerisinde genellikle üzüntü, ayrılık, dilek, beklenti, sevgi, cesaret, özlem, yakınma, dua, Allah sevgisi, peygamber sevgisi gibi konuları da içermektedir. Bu duruma annenin sesinin duygusal tınısı da eklendiği zaman ninniler çocuğun duygusal alıcı merkezini harekete geçirmektedir (Karakaya, 2004).

Çocukların davranışlarına yön veren duyguların beslenmesi ve sağlıklı bir şekilde yönlendirilmesi bireyin kişilik ve kimliğinin oluşumuna olumlu katkı sağlamaktadır. Çünkü duygusal ihtiyaçları ortaya çıkarılmış, doğru bir şekilde yönlendirilmiş ve tatmin edilmiş çocukların bu ihtiyaçları göz ardı edilmiş çocuklara göre daha sonraki gelişim dönemlerinde farklılıklar tespit edilmiştir (Razon, 1983). Yapılan alan araştırmalarında bireyin davranışlarına yön veren duygulardan birinin de din duygusu olduğu ortaya koyulmuştur (Winzen, 1933; Remplein, 1966). Bireyin doğuştan getirmiş olduğu bu duygunun da çocukluk döneminde sağlıklı bir şekilde doyurulması bireyde hayatı anlamlandırma, öz güven, Allah'a bağlanma ve güvenme duygusu ve doğru bir din anlayışına katkı sağlayacaktır (Yazıbaşı, 2017).

“Huri kızları geldiler,

Kundağın bile sardılar,

İsmin Muhammed koydular,

Ninni Muhammed'im ninni,

Ninni can Ahmed'im ninni!” (Çelebioğlu, 1987, 217).

“Muhammed der dağlar taşlar

Sevinişür kurtlar kuşlar

Secdeye iner ağaçlar

Ninni Muhammed'im ninni

Ninni Can Ahmed'im ninni” (Çelebioğlu, 1987, 218).

Annenin çocuğunu uyutmak için söylediği yukarıdaki ninniler Hz. Muhammed (sav)'e sevgi ve özlemi içermektedir. Ayrıca dini sembollere de işaret edilmiştir. Annenin söylediği bu ve buna benzer Allah ve peygamber sevgisi içeren ninniler çocukların dini duygularının olumlu yönde gelişimine katkı sağlayabilir. Allah'ın merhametinin, bağışlayıcılığının ve cömertliğinin ön plana çıkartıldığı ninnileri dinleyen çocuklarda olumlu bir Allah duygusu gelişir (Dodurgalı, 2011). Aksi takdirde çocukların zihninde cezalandıran, affetmeyen, yakan ve taş eden bir Allah algısı meydana gelebilir. Çocukluk döneminde anne ile çocuk arasındaki sevgi, güven, bağlanma gibi temel duyguların oluşumunda sözlü iletişimin önemli bir yeri vardır. Bu iletişim türü sevgi, merhamet, güven ve duygu dolu anne sesiyle olduğu zaman çocukla iletişim daha sağlıklı olabilir. Dolayısıyla ninniler çocukların anneleriyle yakın oldukları, onun sevgi dolu sesini dinleyip avundukları, tatlı uykularına daldıkları huzurlu ve dingin zamanlarının habercisi olan önemli bir bağ kurma aracıdır (Özlem - Özkut, 2017). Ayrıca ninniler annelerin seslerini duygusal bir tını ile melodiye dönüştürdüğü için çocuğun duygusal alıcı merkezlerini harekete geçirmekte ve onu etkilemektedir (Karakaya, 2004).

Allah'ın sevgisini, bağışlayıcılığını ve merhametini içeren ninniler çocukların dini duygularını etkileyebilir. Aynı şekilde Hz. Peygamberin cömertliğini, güler yüzlülüğünü, ümmetine karşı olan düşkünlüğünü içeren ninniler çocuklarda Hz. Peygambere karşı muhabbet duygusunu geliştirebilir. O halde çocukların dini duygularındaki bu gelişim onlarda sağlıklı bir din, Allah ve Peygamber algısının oluşmasına da katkı sağlayabilir (Sağlam, 2001).

Sonuç ve Öneriler

Kültürümüzün temel unsurlarından biri olan ninni söyleme geleneği annelerin ağlayan çocuğunu susturmak, avutmak, uyutmak veya uyandırmak için ezgiyle söylenen bir türkü çeşididir. Anneler ninni söyleyerek bir taraftan da çocuğuna milli ve manevi değerleri aktarırken diğer taraftan da yaşayacağı sosyal çevre, renkler, kavramlar vb. hakkında bilgiler vermektedir.

Ninniler bir bakıma altın çağ olarak da nitelendirilen çocukluk döneminin eğitim aracı olarak değerlendirilebilir. Ninniler okuma yazma bilmeyen, doğumunun ilk haftasından itibaren annesinin sesini diğer seslerden ayır edebilen, çevresinden gelen seslere karşı duyarlı olan çocuklarla önemli bir iletişim aracıdır. Bu dönemde çocukların duydukları her kelime onları ilerleyen yaş dönemine hazırlamaktadır. Özellikle söylenen sözler belirli bir ritimle, şefkat, merhamet ve sevgi dolu anne sesiyle dile getirildiğinde çocuğun dikkati oraya yönelmektedir. Bunun için çocuklara dini, milli ve manevi değerler öğretilirken ilahiler, ninniler, marşlar, şarkılardan faydalanılmaktadır.

Ninnilerde geçen “Allah”, “Maşallah”, “Hz. Muhammed”, “İnşallah” gibi kavramlar çocukların hem sosyalleşmesine hem de akademik başarısına katkı sunacaktır. Birey günlük yaşamında söz konusu kavramlarla karşılaştığı zaman onları anlama ve kullanmada problem yaşamayacaktır. Ninnilerde geçen “Allah”, “Maşallah”, “Hz. Muhammed”, “İnşallah” gibi kavramlar ilköğretim ve ortaöğretim programında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

dersine katkı sağlayacaktır.

Ninnilerde geçen “Hz. Muhammed”, “Süphanallah”, “Mâşaallah”, “Bârekallah” ve “Bismillah” gibi kavramları çocukluk döneminde duymayan, telaffuz etmeyen bireyler ilerleyen yaş döneminde söz konusu kavramları okumakta ve telaffuz etmekte zorlanmaktadır.

Doğumunun ilk haftasından itibaren anne sesine ve kokusuna duyarlı olmaya başlayan çocuklara anne kucağında söylenen ninniler çocukta güven, sevgi, bağlanma duygusunu geliştirmektedir. Çocuklar ninniler sayesinde kültür, tarih, sanat ve sosyal hayata dair kavramlarla erken yaşta tanışmaktadır. Belirli ritim ile sürekli tekrarlanan ninniler çocukların hem dil hem de zihinsel gelişimine katkı sunabilir. Dini motif içerikli ninniler çocukların dini kavramlarla karşılaşmalarına imkân vermektedir. Bu durum çocukların ilerleyen yaşlarda dini kavramları doğru telaffuz etmelerine ve anlamalarına yardımcı olabilir.

Ninnilerdeki affedici, bağışlayıcı, cömert ve merhamet sahibi Allah tasavvuru çocukların gönül dünyasına da yansır. Bu durum çocukların Allah’ı sevmeye, Allah’a güvenmeye ve bağlanma duygularının gelişmesine katkı sağlar. Ayrıca ninnilerdeki sevgi dolu, ümmetini seven ve ümmeti için her türlü fedakârlıkta bulunan peygamber tasviri çocukların Hz. Peygambere olan duygu ve düşüncelerini etkiler. Dolayısıyla Allah ve peygamber sevgisi, cennet, melek, yardımlaşma gibi çocukların duygularına hitap eden ninniler onların dini duygularının gelişimine de etki edebilir.

Ninnilerin çocukların beden ve duygu gelişimine katkı sunduğu bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştur. İlerleyen yaş dönemlerinde çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmak isteyen anneler bebeklik döneminde çocuklarıyla bağ kurmada ninni söylemeyi ihmal etmemelidir.

Çocuklar anne kokusuna ve sesine karşı hassas oldukları için ninnilerin bizzat anne tarafından ve anne kucağında söylenmesine özen gösterilmelidir.

Çocuklarda sevgi ve merhamet dolu Allah ve Peygamber duygusunu oluşturmak için dini motifli ninniler ihmal edilmemelidir. Kültürel değerlerimizin aktarımında ninniler aktif bir şekilde kullanılmalıdır.

Kaynakça | References

- Akseki, Ahmet Hamdi. *İslâm Fitri Tabii ve Umumi Bir Dindir*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
- Aktepe, Vedat. "Etkinlik Temelli Değer Eğitiminin Öğrencilerin Yardımseverlik Tutumlarına Etkisi". *Social Science Studies* 2/3 (2014), 17-49.
- Algur, Hüseyin. "Değer Eğitimi Yaklaşımları". *İş Ahlakı ve Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Çakmak. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017.
- Alkaya Yener, Yeşim. "Müziğin Çocuklar ve Yaşlılar Üzerindeki Etkileri". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29/1 (2011), 119-124.
- Artun, Erman. "Tekirdağ'da Söylenen Ninnilerden Örnekler". *Türk Folklorundan Derlemeler*. Ankara: MİFAD Yayınları, 1989.
- Ashforth, Blake. E. ve Humphrey, Ronald H. "Emotion in the Workplace: A Reappraisal". *Human Relations* 48/2 (1995), 83-97.
- Atkinson, Richard C. vd. *Psikolojiye Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1999.
- Aydın, Betül. "Gelişimin Doğası". *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. ed. Binnur Yeşilyaprak. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
- Baker, F. ve Mackinlay E. Sing. "Soothe and Sleep: A lullaby Education Programme for First-Time Mothers". *British Journal of Music Education* 23/2 (2006), 147-60.
- Baloğlu, Adnan Bülent. *Din Nedir Ne Değildir?*. Ankara: DİB Yayınları, 2022.
- Başaran, İbrahim Ethem. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Yargıcı Matbaası, 1996.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- Buhari, Cenahiz, 80, 92, 93, 1944.
- Can, Gürhan. "Kişilik Gelişimi". *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. ed. Binnur Yeşilyaprak. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
- Cevasco AM ve Grant RE. "Effects of the Pacifier Activa-ated Lullaby on Weight Gain of Premature Infants". *Journal of Music Therapy* 42/2 (2005), 123-39.
- Çelebioğlu, Amil. "Ninnilerimiz". *Erdem* 3/7 (1987). 211-237.
- Çelebioğlu, Amil. *Türk Ninniler Hazînesi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1995.
- Çetin, Naile İrem. *Kültürel Belleğin Aktarıcısı Olan Ninnilerde ve Atasözlerinde Aile İnşası*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Demir, Necati. "Avrupa'da Yasayan 0-6 Yaş Grubu Türk Çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürünün Öğretilmesinde Kullanılabilecek Bir Materyal: Türk Ninnileri". *The Journal of International Social Research* 1/5 (2008), 22-40.
- Demir, Emrullah -Türkan, Azmi. "Çocukların Sosyal Davranışlarının Ninniler Açısından İncelenmesi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24/1 (Mart 2022), 87-99.
- Dodurgalı, Abdurrahman. *Ailede Din Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
- Dönmez, Necate Baykoç- Ülkü, Abidoğlu- Çağlayan, Dinçer - Erdemir, Nilay- Gümüüşçü, Şebnem. *Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları,

2000.
En'am 6/75-79
 Efe, Ahmet. “Ninni ve Masalların Dünyasında Çocuk”. *Hece Dergisi* (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı) 1986, 122-138.
- Erden, Münire - Akman, Yasemin. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2000.
- Fersahoğlu, Yaşar. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1998.
- Freud, Sigmund. *Bir Yanılsamanın Geleceği*. çev. Selçuk Budak. Ankara: Öteki Yayınevi, 1997.
- Freud, Sigmund. *Toplum Psikolojisi*. çev. Kemal Saydam. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları, 1993.
- Freud, Sigmund. *Totem ve Tabu*. çev. K. Sahir. İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996.
- Frijda, Nico H. “Laws of Emotion”. *American Psychologist* 43/5 (1988), 349-358.
- Gelişli Yücel-Yazıcı. “Ninniler ve Çocuk Eğitimindeki Önemi”. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi* 1/01 (2016), 1-7.
- Güneş, Firdevs. “Ninnilerin Çocukların Dil ve Zihinsel Gelişimine Etkisi”. *Journal of World of Turks* 2/3 (2010), 27-38.
- Güngör, M. Nasih. *Kastamonu Ninnileri*. Kastamonu: Kral Matbaası, 1944.
- Holm, G. Nils. *Din Psikolojisine Giriş*. çev. A. Bahadır. İstanbul: İnsan Yayınları, 2004.
- Ibn Hanbel, II/232,275,393, 1986.
- Kabadayı, Abdülkadir. “Ninnilerin Çocuğun Gelişim Alanlarına Katkılarının İçerik Açısından İncelenmesi: Konya Örneği”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6/1 (2009), 276-289.
- Kandemir, Yaşar. *Allah'a İnanıyorum*. İstanbul: Damla Yayınevi, 2006.
- Karaca, Semra-Esen Öngün. “Ninnilerle Büyümek”. *G.O.P. Taksim E.A.H. Jaren* 3 (2017), 28-32.
- Karakaya, Yılmaz. “Göstergebilimsel Açısından Ninniler”. *Millî Folklor* 61 (2004), 44-58.
- Karaman, Fikret. vd. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Kaşkarlı Mahmut. *Divanü Lügat'it-Türk Tercümesi*. çev. Besim Atalay. Ankara: TDK Yayınları, 1999.
- Koç, Turan. *Din Dili*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.
- Koçar, Çağatay. *Türkistan ile İlgili Makaleler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Köylü, Mustafa. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017.
- Köylü, Mustafa- Oruç, Cemil. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017.
- Kurtuluş, Meriç. “Ninnilerde “Kadın Sorununa Bakış”. *Millî Folklor* 22/88 (2010), 44-52.
- Küçükkaragöz, Hadiye. “Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”. *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. ed. Binnur Yeşilyaprak. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
- Mahler, Margaret S. - Pine, Fried - Bergman, Anni. *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*. çev. Ali Nihat Babaoğlu. İstanbul: Metis Yayınları, 2015.
- Mehmedoğlu, Yurdagül. *Ahlaki ve Dini Gelişim, Çocuğum Değerlerini Öğreniyor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2004.
- Mehmedoğlu, Yurdagül. *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

- Oruç, Cemil. “Okul Öncesi Dönemde Dini Duygunun Kökenleri ve Gelişimi”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10/3 (2010), 75-96.
- Özbaydar, Belma. *Din ve tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Baha Matbaası, 1970.
- Özlem, Saibe- Özkut, Berna. “Anne-Çocuk Arasındaki Bağ ve Çocuğun İlk Müzik Deneyimi; Ninniler”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/40 (Şubat 2017), 357-367.
- Özmert, Sami. *Konya Ilgın İlçesi, Mecidiye Köyü*, Ağustos, 2012.
- Razon, Norma. *Çalışan Anne ve Çocuk*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1983.
- Remplein, H. *Die seelische Entwicklung des Menschen im Kindes und Jugendalter*. 14. Aufl., München, 1966.
- Rum, 30/30
- Sağlam, İsmail. “Okulöncesi Eğitimde Sözlü Öğretim Etkinlikleri ve Din Eğitimi”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/1 (2001), 195-208.
- Sakaoğlu, Saim. *Karacaoğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Din Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2014.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Yargı Yayınevi, 2015.
- Serinsu, Nedim (ed.). *Dini Terimler Sözlüğü*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Soysalı, A. Şebnem. vd. “Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bakış”. *Klinik Psikiyatri* 8 (2005), 88-99.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Halk Ninnileri*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi, 1938.
- Şen, Ülkü. “Türk Ninnileri Üzerine”. *Journal of World of Turks* 2/2 (2010), 259-261.
- Tatar, Şaban. *Okul Öncesi Eğitim Programı Din Eğitimi İlişkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Toker, Sinem. “Türkçenin Anadili Olarak Öğretiminde Ninni ve Tekerlemelerin Yeri”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi (IJSES)* 1/1 (2011), 25-29.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2005.
- Ulusoy, Kadir ve Arslan, Ali. “Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi”. *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. ed. Refik Turan ve Kadir Ulusoy. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014.
- Uğurlu Kırıcı, Emine. “Kültürel Bellek Aktarıcısı Olarak Ninni”. *Millî Folklor*, 26/102 (2014), 43-52.
- Vergote, Antoine. “Çocukta Din”. çev. Erdoğan Fırat. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (1978), 315-330
- Yavuz, Kerim. *Çocuğun Dünyası ve Gelişme*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1992.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1983.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.

Yazıbaşı, Muhammed Ali. “Çocukluk Döneminde Din ve Din Eğitiminin Çocuklara Kazandırdıkları”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2017), 309-326.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kuran Dili*. nşr. İsmail Karaçam vd. İstanbul: Azim Yayınları, 2021.

Yıldırım, Ali. “Din Dili Dinî Dil Ayrımı”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 11/1 (2016), 323-330.